Erfgoedinspectie
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Jaarwerkprogramma **2012**

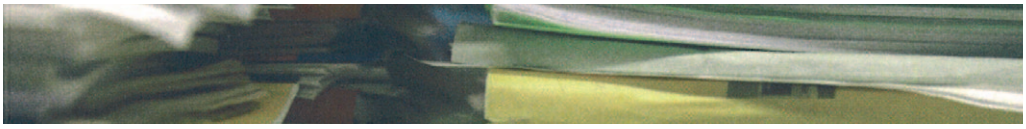

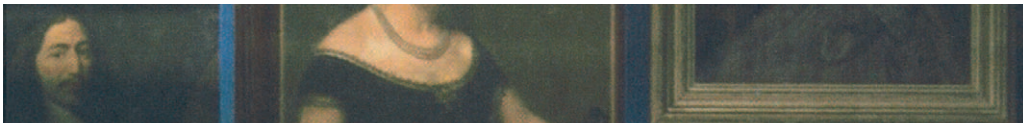

Wat is de Erfgoedinspectie

De Erfgoedinspectie houdt op nationaal niveau toezicht op een belangrijk deel van het Nederlandse erfgoed en op de informatiehuishouding bij de centrale overheid. Bovendien draagt de inspectie in het kader van internationale afspraken bij aan het toezicht op het Europese en mondiale erfgoed.

De Erfgoedinspectie ziet in opdracht van de verantwoordelijke bewindspersoon toe op het behoud en beheer van de rijkscollectie, de nationaal beschermde cultuurvoorwerpen en -verzamelingen, de archeologische monumenten, opgravingen en vondsten, en op de gebouwde rijksmonumenten en door het rijk beschermde stads- en dorpsgezichten. Ook houdt de Erfgoedinspectie toezicht op de archiefvorming en het archiefbeheer van de centrale overheid (rijk, Hoge Colleges van Staat, zelfstandige bestuursorganen en de rechterlijke macht). Tenslotte adviseert de Erfgoedinspectie de bewindspersoon over de kwaliteit en de effectiviteit van wet- en regelgeving op deze terreinen.

De Erfgoedinspectie draagt met haar toezicht bij aan de kwaliteit van het behoud en het beheer van het nationale erfgoed. Aan de hand van risicoanalyses en signalen vanuit de politiek, het beleid, het erfgoedveld en de samenleving stelt de inspectie zwakke plekken in het beheer van het erfgoed vast en agendeert deze.

Als onderdeel van de keten beleid-uitvoering-toezicht houdt de Erfgoedinspectie beleid en uitvoering scherp en wijst ze op mogelijke lacunes in de aandacht voor het nationale erfgoed.

Jaarwerkprogramma **2012**

Erfgoedinspectie

Inhoudsopgave

Inleiding **5**

1 Toezichtbeleid 6
Inleiding 6
1.1 Monitor Erfgoedinspectie 7
1.2 Effectmeting 7
1.3 Toezicht door ICT ondersteund 8
1.4 Samenwerking 8

2 Toezicht in 2012 10
Inleiding 10
2.1 Erfgoedbrede onderzoeken 11
2.2 Archeologische monumenten, opgravingen en vondsten 12
2.3 Instandhouding van rijksmonumenten en van door het rijk beschermde stads- en dorpsgezichten 13
2.4 De informatiehuishouding van de centrale overheid 15
2.5 Beheer van museale voorwerpen van het rijk 17
2.6 In- en uitvoer van beschermde cultuurgoederen 18

Bijlage: Overzicht 2012 20

Inleiding

In dit jaarwerkprogramma presenteert de Erfgoedinspectie haar voornemens voor het jaar 2012. Het is opgesteld op basis van de resultaten van een risicoanalyse die in 2010 is uitgevoerd en die wordt vertaald in inspectieprogramma's voor de twee daaropvolgende jaren. Veel van de in het jaarwerkprogramma voor 2011 geplande activiteiten lopen dan ook nog door in 2012. Dit Jaarwerkprogramma moet daarom worden beschouwd als een actualisatie van het in 2011 uitgebrachte Jaarwerkprogramma. Het bevat grotendeels dezelfde thema's, maar geeft een update van de stand van zaken.
Aan de hand van een in 2012 uit te voeren risicoanalyse en naar aanleiding van actuele ontwikkelingen zullen in het jaarwerkprogramma voor 2013 nieuwe inspectiethema's worden opgesteld.

De activiteiten van de Erfgoedinspectie richten zich op het beïnvloeden van het gedrag van partijen die belast zijn met de zorg voor het cultureel erfgoed, omdat dat de beste garantie biedt voor het behoud en beheer van het erfgoed. Hiervan is de tweejaarlijkse Monitor Erfgoedinspectie een voorbeeld, waarmee alle onder toezicht staande partijen worden geattendeerd op hun wettelijke verplichtingen. Ook verkrijgen zij hiermee inzicht in andere aspecten die de kwaliteit van de zorg voor het erfgoed kunnen verhogen.

Andere activiteiten richten zich op het inventariseren van sterke en zwakke punten in het behoud en beheer van erfgoed, waarbij indien nodig aanbevelingen worden gedaan ter verbetering. Hiervan is het rapport Gemeenten en erfgoed een voorbeeld.

In hoofdstuk 1 van dit jaarwerkprogramma gaat de Erfgoedinspectie in op ontwikkelingen in het door haar gehanteerde beleid en de werkwijze bij het uitoefenen van haar toezicht. In hoofdstuk 2 komen de toezichtactiviteiten voor 2012 aan de orde. De bijlage bevat een overzicht op hoofdlijnen.

1

Toezichtbeleid

Inleiding

De kern van de werkzaamheden van de Erfgoedinspectie bestaat uit het houden van toezicht op de naleving van wet- en regelgeving. Hierbij gaat de Erfgoedinspectie zo veel mogelijk planmatig en risicogericht te werk, volgens de methodiek van programmatisch handhaven. Dit draagt bij aan de invulling van de zes principes van goed toezicht zoals die zijn verwoord in de kabinetsvisie op toezicht *Minder last, meer effect* uit 2005: selectief, slagvaardig, samenwerkend, onafhankelijk, transparant en professioneel. Aan de basis van het programmatisch handhaven ligt een risicoanalyse. Elke twee jaar wordt deze opnieuw uitgevoerd; voor 2012 staat de volgende risicoanalyse op het programma.
Verder staan voor 2012 nieuwe ontwikkelingen op de agenda op het gebied van de Monitor Erfgoedinspectie, bij de effectmeting, in de ondersteuning door ICT en in de samenwerking met andere instanties.

Ook zal de Erfgoedinspectie zich in 2012 voorbereiden op de inwerkingtreding van de Wet Revitalisering Generiek Toezicht.

1.1 Monitor Erfgoedinspectie

In 2010 zijn de gegevens van de in 2009 uitgevoerde *Monitor Erfgoedinspectie* gepresenteerd. De gegevens uit de digitale vragenlijst die aan de onder toezicht staande partijen zijn gestuurd geven een indicatie van het nalevingniveau op alle toezichtvelden en zijn daarmee een belangrijke inbreng voor de risicoanalyse. Bovendien kunnen de gegevens gebruikt worden bij het voorbereiden en uitvoeren van feitelijke inspecties.
In samenhang met de risicoanalyse wordt de Monitor Erfgoedinspectie in een tweejaarlijkse cyclus uitgevoerd: in het vroege voorjaar van 2012 zullen de resultaten van de Monitor Erfgoedinspectie 2011-2012 bekend worden. Om de toezichtlast te beperken en overbevraging van geïnspecteerden te voorkomen, zijn in deze Monitor ook vragen opgenomen van onder andere de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). De uitkomsten worden in de loop van 2012 gepresenteerd en ook ter beschikking gesteld aan de RCE ten behoeve van de Erfgoedbalans.
Op basis van de monitorgegevens kan gerichter worden geïnspecteerd. Zo zullen in 2012 gemeenten worden geïnspecteerd die op een specifiek onderwerp in de monumentenzorg extra aandacht behoeven. De keuze van onderwerpen zal nader worden bepaald, te denken valt aan de aanwezigheid van een actuele verordening of de deskundigheid van commissieleden. Het gewenste effect van deze inspecties is bewustwording van wettelijke taken en bevorderen van naleefgedrag bij gemeenten. Op het gebied van de rijkscollectie leidt onder andere het instrument van de Monitor er toe dat het toezicht verschuift van ‘inspecties op maat per museale instelling’ naar ‘meer algemeen onderzoek en uitspraken over de staat van de rijkscollectie in de breedte’.

1.2 Effectmeting

De Erfgoedinspectie investeert in de vernieuwing van haar werkprocessen. Nadat in de voorafgaande jaren speciale aandacht is besteed aan de risicoanalyse en de doelgroepanalyse, gaat nu de aandacht vooral uit naar effectmeting. Effectmeting is één van de stappen in de door de Erfgoedinspectie toegepaste methode van programmatisch handhaven. Voordat effectmeting wordt toegepast, wordt getoetst of de huidige werkplannen en werkprocessen de juiste ingrediënten bevatten om effectmeting mogelijk te maken. Doelen moeten helder en scherp zijn omschreven en de uitvoering van de werkzaamheden, de getrokken conclusies en de aanbevelingen moeten daar logisch op aansluiten.
De effectmeting kan worden gebruikt om te onderzoeken of de middelen die de Erfgoedinspectie inzet goed zijn gekozen en passen bij het probleem dat moet worden aangepakt. Maar vooral zal de effectmeting gebruikt worden om de resultaten van het inspectiewerk beter zichtbaar te maken.

1.3 Toezicht door ICT ondersteund

In 2012 zal de Erfgoedinspectie het centrale informatiesysteem BRS invoeren. In BRS wordt alle informatie met betrekking tot de organisaties waar de Erfgoedinspectie toezicht op uitoefent samengebracht. Het systeem is binnen het samenwerkingsverband e-Inspecties van de rijksinspecties overgenomen van de Inspectie voor de Jeugdzorg. In 2012 zal de Erfgoedinspectie tevens gebruik gaan maken van de door de Inspectie voor de Sanctietoepassing ontwikkelde toetsingskadergenerator.
Ook zal de Erfgoedinspectie in 2012 participeren in een onderzoek naar de registratie van alle wettelijk beschermde voorwerpen in een nieuwe database en de openbare toegankelijkheid van deze voorwerpen.
Tot slot wordt in 2012 onderzocht wat de verdere mogelijkheden zijn voor plaats- en tijdonafhankelijk werken.

1.4 Samenwerking

In overeenstemming met een van de uitgangspunten van het kabinetsbeleid werkt de Erfgoedinspectie samen met andere inspecties en uitvoeringsorganisaties. De Erfgoedinspectie is lid van de Inspectieraad, waarin 15 rijksinspectiediensten samenwerken aan de vernieuwing van het toezicht vanuit het rijk. De samenwerking met andere rijksinspecties vindt zowel plaats binnen de Inspectieraad, als met afzonderlijke toezichthouders. De contacten lopen uiteen van het delen van kennis en informatie en het signaleren van risico's tot het uitvoeren van gezamenlijke inspecties. Zo wordt op het gebied van de archieven bijvoorbeeld samengewerkt met de Inspectie voor de Sanctietoepassing en met de Onderwijsinspectie.
Bij de opbouw van de Monitor Erfgoedinspectie 2011-2012 wordt gebruik gemaakt van de kennis die hierover is opgebouwd bij de Inspectie voor de Gezondheidszorg.
Met de VROM-inspectie (vanaf 1 januari 2012 de Inspectie Leefomgeving en Transport) vindt regelmatig overleg plaats, zodat beide inspecties in de jaarwerkprogramma's rekening kunnen houden met elkaars thema's. Ook worden inspectieresultaten uitgewisseld. Wanneer cultuurgoederen worden aangetroffen die (deels) bestaan uit materiaal dat afkomstig is van beschermde dier- en plantsoorten werkt de Erfgoedinspectie samen met de Algemene Inspectiedienst (AID, per 1 januari 2012 onderdeel van de nieuwe Voedsel- en Waren Autoriteit). Deze samenwerking zal worden verbreed met onder andere aanscherping van procedures. Ten behoeve van de controle op in- en uitvoer en de opsporing van cultuurgoederen zal in 2012 verder worden geïnvesteerd in samenwerking met het Korps landelijke politiediensten (KLPD).

Ook krijgt in 2012 de opleiding over cultuurgoederen binnen de politie op diverse niveaus gestalte, een programma waarbij de Erfgoedinspectie de kennis levert op het gebied van wet- en regelgeving ten aanzien van bescherming van cultuurgoederen.

Ook wordt in 2012 in het kader van de bestrijding van illegale handel in cultuurgoederen gewerkt aan de aanwijzing van een landelijk Officier voor cultureel erfgoed, waarmee een sluitende keten wordt gerealiseerd tussen politie, douane en Erfgoedinspectie bij toezicht op het erfgoed.

2

Toezicht in 2012

Inleiding

De activiteiten in de jaarwerkprogramma's voor 2011 en 2012 worden grotendeels bepaald door de uitkomsten van de tweejaarlijkse risicoanalyse die de Erfgoedinspectie in 2010 uitvoerde, daarom loopt een aantal van de in 2011 opgestarte onderzoeken door in 2012. Van deze onderzoeken is een uitgebreidere beschrijving en een toelichting op het onderwerp opgenomen in het Jaarwerkprogramma 2011. In het voorliggende jaarwerkprogramma wordt voor deze onderzoeken volstaan met een actualisering van de staat van het onderzoek.
In 2012 wordt wederom een risicoanalyse uitgevoerd, die zal leiden tot nieuwe inspectiethema's voor de jaren 2013 en 2014. Deze worden weergegeven in het Jaarwerkprogramma 2013. De mogelijkheid van het uitbrengen van een tweejaarlijks werkprogramma, als een logisch gevolg van de tweejaarlijkse risicoanalyse, wordt nader onderzocht.

2.1 Erfgoedbrede onderzoeken

Inleiding

De Erfgoedinspectie had twee erfgoedbrede onderzoeken geagendeerd in het jaarwerkprogramma voor 2011.
Het onderzoek naar de kennisinstituten is afgerond en heeft geleid tot een gespreksnotitie ten behoeve van beleid (Directie Cultureel Erfgoed van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap), toezicht (Erfgoedinspectie) en de kennisinstituten (Rijksdienst Cultureel Erfgoed en Nationaal Archief).
Het onderzoek naar wateroverlast en fysieke veiligheid bij erfgoed heeft inmiddels een andere invulling gekregen als gevolg van afspraken binnen OCW. De Erfgoedinspectie brengt hierover geen rapport uit, maar zal de RCE bij de uitwerking van dit onderwerp met haar bevindingen ondersteunen.

Wateroverlast en fysieke veiligheid bij cultureel erfgoed

De problematiek rond wateroverlast als bedreiging van cultureel erfgoed wordt breed erkend. Verschillende partijen binnen en buiten de overheid analyseren de risico's en de mogelijke gevolgen van bijvoorbeeld de stijgende zeespiegel, extreme weersomstandigheden en overvloedige regenval. Daarnaast betreft het thema ook meer dagelijkse zaken als oude leidingsystemen en veiligheidplannen in musea en archieven.
Voor de Erfgoedinspectie is dit thema van belang, niet alleen als onderwerp bij inspecties in de eerste lijn (musea, archieven), maar ook omdat het invloed heeft op de manier van bescherming en behoud van erfgoed.
Bij de RCE staat in het kader van het programma Veilig Erfgoed voor 2012-2014 een onderzoek naar het thema wateroverlast op de agenda. DE RCE zal de Erfgoedinspectie hierover op de hoogte houden. Afhankelijk van de onderzoeksresultaten zal de Erfgoedinspectie bepalen of ze op termijn een gerichte inspectie op dit thema zal inrichten.

2.2 Archeologische monumenten, opgravingen en vondsten

Inleiding

Het in 2010 ontwikkelde toezichtskader *Behoud archeologische waarden bij gemeenten* is in 2011 in de gemeentelijke praktijk getest. In 2012 zal dit toezichtskader worden toegepast bij inspecties van gemeenten.
Het nieuwe toezichtskader vormt tevens de opmaat voor meer geïntegreerde rapportages over het toezicht. Een voorbeeld hiervan is het rapport dat de Erfgoedinspectie in 2012 gaat uitbrengen onder de werktitel Gemeenten en erfgoed, waarin wordt gerapporteerd over zowel de archeologie als de gebouwde monumentenzorg in de gemeentelijke praktijk.
Mogelijk zal het inspectieprogramma voor 2012 nog worden aangepast naar aanleiding van de uitkomsten van de evaluatie van de Wet archeologische monumentenzorg (Wamz), die eind 2011 gereed is gekomen.

Archeologie in de gemeentelijke praktijk

Het onderzoek dat de Erfgoedinspectie in 2011 is gestart naar de omgang van gemeenten met archeologisch erfgoed wordt in 2012 voortgezet. Daarbij zal ingespeeld worden op de uitkomsten van de evaluatie van de Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz). De resultaten worden gepresenteerd als onderdeel van het rapport Gemeenten en erfgoed.
De Erfgoedinspectie vindt het belangrijk dat bij gemeenten een effectieve verankering wordt bewerkstelligd van de bepalingen met betrekking tot archeologie in de gemeentelijke regelgeving, en in uitwerking daarvan in het proces van vergunningverlening.

Het wijzigen van beschermde archeologische monumenten

Uit inspecties die de Erfgoedinspectie in 2009 en 2010 heeft verricht, blijkt dat beschadiging van beschermde archeologische monumenten geregeld voorkomt. In 2011 heeft de Erfgoedinspectie een rapport uitgebracht over dit onderwerp. In vervolg op de tot nu toe verrichte inspecties naar beschermde archeologische monumenten, die dienden om de aard en de omvang van de problematiek vast te stellen, zijn de inspecties er in 2012 mede op gericht om eigenaren te informeren over een verantwoorde omgang met hun monumenten. De inspecties moeten leiden tot het terugdringen van het aantal overtredingen van de Monumentenwet 1988 door eigenaren te wijzen op wat mag en wat niet mag en hen te overtuigen van het belang van hun rol voor het behoud van het gemeenschappelijke archeologische erfgoed.

Inzet van voldoende gekwalificeerd personeel

Tijdens inspecties is in de afgelopen jaren gebleken, dat niet altijd voldoende gekwalificeerde personen worden ingezet voor voorbehouden handelingen. Hierbij kunnen personeelstekorten en te hoge werklasten maar ook concurrentieoverwegingen een rol spelen. De Erfgoedinspectie vindt dat hierdoor een ernstige bedreiging voor de kwaliteit van archeologisch onderzoek ontstaat.

De Erfgoedinspectie vergroot haar effectiviteit door nauwlettend te bekijken of er adequaat gereageerd wordt op de bevindingen van de inspectie. Hierbij gaat zij ook gebruik maken van de actuele organisatieplannen die bij vergunninghouders zullen worden opgevraagd.

De kwaliteit van bureau- en booronderzoek

In het Jaarwerkprogramma van 2011 is een onderzoek aangekondigd naar de kwaliteit van bureauonderzoek en booronderzoek en naar de wijze waarop deze onderzoeken worden betrokken in de besluitvorming. Dit onderzoek zal in 2012 worden opgestart.

2.3 Instandhouding van rijksmonumenten en van door het rijk beschermde stads- en dorpsgezichten

Inleiding

De Erfgoedinspectie besteedt in haar inspecties monumentenzorg aandacht aan de instandhouding van rijksmonumenten en aan de instandhouding van cultuurhistorische waarden in door het rijk beschermde stads- en dorpsgezichten. Uit de uitkomsten van de Monitor Erfgoedinspectie die eind 2009 bij gemeenten is uitgezet en uit de bij gemeenten uitgevoerde inspecties, is gebleken dat de waarborg voor de instandhouding van beschermde gezichten minder goed geregeld is dan die voor de rijksmonumenten. Daarom vinden de inspecties monumentenzorg in 2012 indien mogelijk altijd hun basis in zowel de instandhouding van rijksmonumenten als de instandhouding van cultuurhistorische waarden in beschermde gezichten. Daarnaast wordt in de inspecties steeds vaker een combinatie gelegd met een onderzoek naar de archeologische praktijk.

De afgelopen twee jaar stonden beleidsmatig in het teken van het project Modernisering Monumentenzorg (MoMo). Dit project leidt tot een flink aantal wijzigingen in beleid en regelgeving rond cultuurhistorisch erfgoed. Deze wijzigingen zijn gestoeld op drie pijlers: cultuurhistorische belangen meewegen in de ruimtelijke ordening, krachtiger en eenvoudiger regels, en herbestemmen van monumenten die hun functie verliezen.
De eerste pijler betekent concreet dat gemeenten verplicht worden cultuurhistorische waarden mee te wegen bij het opstellen van bestemmingsplannen. In haar inspecties monumentenzorg houdt de Erfgoedinspectie rekening met deze nieuwe ontwikkeling.
De tweede pijler, krachtigere en eenvoudigere regels, wordt onder andere vertaald in de verruiming van vergunningvrije activiteiten voor zowel beschermde rijksmonumenten als in door het rijk beschermde stads- of dorpsgezichten. In de inspecties naar de instandhouding van rijksmonumenten en van rijksbeschermde gezichten wordt de uitwerking van deze maatregel gevolgd.
De derde pijler, herbestemming van monumenten die hun functie verliezen, leidt in 2012 nog niet concreet tot aanpassing van de inspectieactiviteiten.
In de jaarverslagen van de EGI worden trends en ontwikkelingen opgenomen met betrekking tot de bevindingen uit de inspecties.

Gemeenten en erfgoed

Zoals in het Jaarwerkprogramma 2011 al is aangekondigd, brengt de Erfgoedinspectie in 2012 onder de werktitel Gemeenten en erfgoed één rapport uit waarin zij de verlening van vergunningen voor monumenten, het behoud van waarden in stads- en dorpsgezichten, het gemeentelijke toezicht en de gemeentelijke archeologische praktijk aan de orde stelt. De aanleiding voor dit onderzoek is de aankomende herziening van het omgevingsrecht en de wenselijkheid van het verkrijgen van een overzicht van de stand van zaken in de monumentenzorg voorafgaand aan deze wijziging. Het rapport geeft de verantwoordelijk bewindspersoon inzicht in de mogelijkheden tot verbetering van de kwaliteit van de monumentenzorg.

Het rapport Gemeenten en erfgoed zal een analyse en bundeling zijn van gegevens uit de inspecties monumentenzorg bij gemeenten, uit een aantal reeds afgeronde thematische onderzoeken die dit onderwerp aangaan en uit de volgende voor 2012 geplande onderzoeken:

a. Zorgvuldig verlenen van monumentenvergunningen en omgevingsvergunningen
Uit de in 2010 uitgevoerde risicoanalyse is gebleken dat bij de vergunningverlening sprake kan zijn van onvoldoende deskundigheid op het gebied van de monumentenzorg, onvoldoende verankering van monumentenzorg op gemeentelijk niveau en onvoldoende inzicht in de aanwezige cultuurhistorische waarden.

b. Behoud van waarden in beschermde gezichten
Bij de risicoanalyse die in 2010 is uitgevoerd is gebleken dat bij een aantal aspecten van vergunningverlening voor plannen in beschermde gezichten sprake is van risico's. Ook hier gaat het om zaken als onvoldoende deskundigheid op het gebied van de monumentenzorg, onvoldoende verankering van de monumentenzorg op gemeentelijk niveau en onvoldoende inzicht in de cultuurhistorische waarden, maar ook over een gebrek aan integrale samenwerking tussen de gemeentelijke afdelingen monumentenzorg en ruimtelijke ordening.

c. Toezicht door gemeenten
De Erfgoedinspectie heeft in 2011 een gerichte interventiestrategie bepaald om het risico van gebrek aan toezicht snel te kunnen terugdringen. Eind 2011 is een project gestart gericht op bevordering van toezicht en handhaving door gemeenten.

d. Archeologie in de gemeentelijke praktijk
Zie voor meer informatie hierover paragraaf 2.2

2.4 De informatiehuishouding van de centrale overheid

Inleiding

Het jaar 2012 staat voor het archiefwettelijk toezicht in het teken van de toepasbaarheid van de Archiefwet 1995 en de duurzame toegankelijkheid van digitale archiefbescheiden. De activiteiten zijn erop gericht om onder meer met behulp van de website meer inzichtelijk te maken welke organisaties onder het toezicht van de Erfgoedinspectie vallen.
De Erfgoedinspectie zet in op het bevorderen van een eenduidige uitleg van de Archiefwet, in combinatie met het stimuleren van de naleving door middel van voorlichting, onderzoek en gerichte (vervolg-) inspecties. Bij een aantal acties zal de Erfgoedinspectie actief met het Nationaal Archief afstemmen, mede omdat het Nationaal Archief meer aan de voorkant van de informatieketen zal optreden en daarom de relatie met de zorgdragers opnieuw en meer proactief wil vormgeven.

Duurzame digitale toegankelijkheid

Als vervolg op het onderzoeksrapport *Een dementerende overheid?* uit 2005 voerde de Erfgoedinspectie in 2011 bij 24 organisaties inspecties uit waarin is gekeken naar de duurzame digitale toegankelijkheid van informatie bij deze instellingen. Deze inspecties zijn afgerond met individuele rapportages. Begin 2012 wordt op basis van deze inspecties en de uitkomsten van de monitor een rapport uitgebracht.

In 2012 vervolgt de Erfgoedinspectie de inspecties duurzame digitale toegankelijkheid aan de hand van ontwikkelingen die zich de afgelopen zeven jaar op het gebied van de digitale informatiehuishouding hebben voorgedaan. Een van de onderzoeken zal gaan over het beheer van informatie die wordt gedeeld in ketens en netwerken van overheidsorganisaties. Daarnaast verricht de Erfgoedinspectie onderzoek naar de digitale informatiehuishouding bij de departementen. Met het Nationaal Archief vindt afstemming plaats over de invulling van het onderzoek.

Archiefvisie en archieftoezicht

De technologie en de denkbeelden over gegevensbeheer zijn, ruim vijftien jaar na de invoering van de Archiefwet 1995, zodanig veranderd dat de wet voor zorgdragers niet zonder meer begrijpelijk en goed toepasbaar is binnen de context van digitaal gegevensbeheer.
Het kabinet heeft dit vraagstuk in de Archiefvisie (2011) onderkend. De Erfgoedinspectie zal in het kader van de uitwerking van de Archiefvisie voorstellen doen om de Archiefwet zodanig aan te passen dat deze beter voldoet aan de uitgangspunten en principes van de digitale informatie-gestuurde overheid. Een van de punten betreft de onduidelijkheid bij zorgdragers over de invulling van de verantwoordelijkheid voor het beheer van gegevens bij uitbesteding van overheidstaken. Ook is vaak niet helder welke digitale gegevens als archiefbescheiden moeten worden beheerd.

De Erfgoedinspectie is van mening dat er een gezamenlijk standpunt moet komen over de invulling van het begrip archiefbescheiden en over de reikwijdte van de bestuurlijke verantwoordelijkheid voor het archiefbeheer. De uitkomst hiervan wordt aan de zorgdragers bekendgemaakt en maakt deel uit van de voorlichting over de toepassing van de Archiefwet.

In 2011 heeft de Erfgoedinspectie haar toezichtsbeleid en -instrumenten op het onderdeel Archieven geëvalueerd. Mede op basis van de evaluatie, de rijksbrede Kaderstellende Visie op Toezicht (KVoT 1, 2 en 3) en de technologische ontwikkelingen stelt de Erfgoedinspectie in 2012 een toezichtsvisie op. Deze visie wil de Erfgoedinspectie, samen met het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), het ministerie van Binnenlandse Zaken (BZK) en met het Nationaal Archief, bespreken met andere zorgdragers en het veld. Resultaat is een van de strategie afgeleid uitvoeringsprogramma en toetsingskader voor inspecties. Een ander resultaat betreft een in 2012 te publiceren overzicht van alle zorgdragende overheidsorganisaties die onder het archieftoezicht vallen. Met dit overzicht wordt een toezichtsaanpak voor de verschillende clusters van zorgdragers geformuleerd.

Modernisering informatiehuishouding en de nieuwe selectiemethodiek

In het kader van de modernisering van de informatiehuishouding volgt de Erfgoedinspectie de kerndepartementen bij de overgang naar digitaal documentbeheer. Met de afzonderlijke departementen worden vervolgafspraken gemaakt over de toepassing van een kwaliteitssysteem voor de inrichting en kwaliteitsverbetering van de (digitale) informatiehuishouding. Gelijktijdig volgt de inspectie de organisatie, de kwaliteit en de voortgang van het wegwerken van de departementale achterstanden in de archiefbewerking en de uitvoering daarvan door de shared service organisatie Doc-Direkt.

Een tweede thema is de toepassing van de nieuwe selectiemethodiek. De Erfgoedinspectie is als toezichthouder betrokken bij een zorgvuldige uitwerking en invoering. De methodiek moet ook hanteerbaar worden voor de (kleinere) organisaties die op enige afstand van de departementen staan, zoals bedrijven met een overheidstaak.
Aandachtspunten zijn de toepasbaarheid van de methode en de gevolgen voor de toepassing van de archiefwettelijke voorschriften op het beheer van archiefbescheiden die op termijn vernietigbaar zijn.

Archiefwettelijke eisen

In 2012 verschijnt een samenvattende rapportage van een inspectiereeks waarbij een groot aantal instellingen die onvoldoende greep hadden op hun informatiehuishouding zijn gestimuleerd om hun archiefbeheer beter te organiseren door het opstellen van archiefbeheersregels, bestandsoverzichten en (aansluiten bij bestaande) selectielijsten.

Examengegevens

De Erfgoedinspectie heeft in 2011 in samenwerking met de HBO-raad en het Nationaal Archief de opstelling en vaststelling van een selectielijst voor hogescholen in gang gezet. Dit traject wordt, naar verwachting, in 2012 afgerond. De Erfgoedinspectie gaat in 2012 verder met het stimuleren van goed archiefbeheer bij scholen. In het komende jaar richt zij zich op de scholen voor voortgezet onderwijs. Ook hier wordt weer samenwerking gezocht met het Nationaal Archief en de koepelorganisatie voor het voortgezet onderwijs. Het zwaartepunt van de acties ligt bij het stimuleren van goed beheer van de examengegevens door de scholen. De ontwikkelingen rond het diplomaregister worden hierbij goed in het oog gehouden.

2.5 Beheer van museale voorwerpen van het rijk

Inleiding

In 2012 zullen de gevolgen van bezuinigingen in de museale cultuursector zich duidelijker aftekenen. Voor een aantal verzelfstandigde rijksmuseale instellingen zullen de bezuinigingen op de museale sector gevolgen kunnen krijgen, bijvoorbeeld in de vorm van fusie, samenwerkingsvormen en het delen van kennis. Met het oog op de mogelijke gevolgen hiervan voor het behoud en beheer van de rijkscollectie, zal de Erfgoedinspectie deze ontwikkelingen volgen.

In 2012 en verder is de voorbereiding van een bestelwijziging voor de sector musea voorzien. De Erfgoedinspectie zal nader onderzoek doen naar de gevolgen hiervan voor de rijkscollecties, naar de verantwoordelijkheid van de rijksoverheid daarvoor en naar de rol van de Erfgoedinspectie. De Erfgoedinspectie participeert daartoe in 2012 in het door het ministerie van OCW te starten traject Museumbestel.

Passende bewaaromstandigheden en registratie

Voor de jaren 2011-2012 heeft de Erfgoedinspectie zich ten doel gesteld om inzage te krijgen in de passende bewaaromstandigheden en de stand van registratie van de gehele rijkscollectie. Dit gebeurt in drie fasen. Bij de evaluatie van de Regeling materieelbeheer museale voorwerpen (2007) in 2011 is geconcludeerd dat de kerndepartementen en buitendiensten de Regeling gescheiden uitvoeren en dat de Administratieve Organisatie de buitendiensten vaak niet bereikt. Dit kan een mogelijk risico vormen voor behoud en beheer van de museale voorwerpen die zich daar bevinden.

a. Niet-museale collectiebeheerders

De Erfgoedinspectie heeft in 2011 onderzoek gedaan naar de kwaliteit van behoud en beheer en de stand van zaken ten aanzien van vermiste kunstwerken van de rijkscollectie die door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed in bruikleen zijn gegeven aan niet-museale collectiebeheerders (departementen en hoge colleges van staat). Dit onderzoek is in 2011 afgerond.

b. Buitendiensten en ambassades
In 2012 worden de collecties bij de buitendiensten en ambassades geïnspecteerd. De Erfgoedinspectie is nog relatief onbekend met de voorwerpen die zich bij de buitendiensten en ambassades bevinden. Doel van het onderzoek is om in kaart te brengen hoe deze instanties omgaan met de aan hun zorg toevertrouwde voorwerpen en hoe de kwaliteit van het behoud en beheer (inclusief registratie) van deze museale voorwerpen is geborgd.

c. Museale collectiebeheerders
Het laatste onderzoek naar de rijkscollectie heeft als doel om de registratie en passende bewaaromstandigheden in kaart te brengen van de rijkscollectie die in beheer is gegeven aan de museale collectiebeheerders. Het in het Jaarwerkprogramma 2011 aangekondigde onderzoek 'rijkscollectie elders' wordt hierin opgenomen, evenals het onderzoek naar 'transport en verbouwing'. In het onderzoek worden voorts de uitkomsten uit eerdere inspecties betrokken, evenals de uitkomsten van de Monitor Erfgoedinspectie 2009-2010 en 2011-2012 op het gebied van registratie van de collectie en de prestatieafspraken tussen de minister en de (verzelfstandigde) rijksmusea. Het onderzoek spitst zich toe op registratiegraad, automatiseringsgraad en –kwaliteit (waaronder digitale duurzaamheid), standplaatscontrole, kwaliteit van richtlijnen en procedures, en vermissingen. Voor dit onderzoek zal een toetsingskader worden opgesteld, in samenwerking met relevante partijen. Achterstanden op de aandachtsgebieden worden in kaart gebracht. Op deze wijze wordt per instelling en over de volle breedte van de rijkscollectie inzichtelijk wat de stand van zaken is, welke eventuele achterstanden er zijn en welke maatregelen (moeten) worden genomen om deze weg te werken.

2.6 In- en uitvoer van beschermde cultuurgoederen

Inleiding
In het kader van effectiever en efficiënter toezicht op de naleving van wet- en regelgeving rond in- en uitvoer van cultuurgoederen, zijn de afgelopen jaren verschillende acties ondernomen om beter inzicht te krijgen in de aard en omvang van onrechtmatige handelingen. Ook in het kader van bewustwording en verspreiding van kennis over de wet- en regelgeving zijn verschillende acties ondernomen. Deze krijgen een vervolg in 2012, waarbij bewust wordt ingezet op communicatie over de Uitvoeringswet.

Illegale uitvoer van beschermd erfgoed
Sinds 1994 wordt door de Erfgoedinspectie toezicht gehouden op de naleving van de Wet tot behoud van cultuurbezit (1984), met regelmatige controles ter plaatse op aanwezigheid en het geven van adviezen bij mogelijke restauratieproblematiek. Ook in 2012 zijn 35 inspecties gepland.
Naar verwachting zal de Erfgoedinspectie net als in voorgaande jaren ook in 2012 weer ongeveer 250 uitvoergunningen autoriseren in het kader van Verordening 116/2009 betreffende de uitvoer van cultuurgoederen uit de Europese Unie.

Illegale invoer

Een van de (preventieve) verplichtingen die de *Overeenkomst inzake de middelen om de onrechtmatige invoer, uitvoer en eigendomsoverdracht van culturele goederen te verbieden en te verhinderen* (het UNESCO-verdrag 1970) stelt aan verdragspartijen, is een beter inzicht in de handel en in grensoverschrijdend verkeer van goederen. Met de implementatie van deze Overeenkomst in de Nederlandse wetgeving in 2009, zijn met dit doel voor ogen drie onderzoeken gedaan, die in 2011 tot stand zijn gekomen (twee over de handel in cultuurgoederen via het internet en een over onrechtmatige handelingen ten aanzien van archeologie en archieven in Nederland). De uitkomsten van deze onderzoeken worden verwerkt in de risicoanalyses van de Erfgoedinspectie en de douane en zullen in 2012 leiden tot concrete controleacties bij de in- en uitvoer van cultuurgoederen.
Daarnaast wordt aandacht besteedt aan internetsites en internetforums. Gebleken is dat kopers en verkopers zich vaak onvoldoende bewust zijn van de wettelijke verplichtingen en de risico's die zij hiermee lopen.
Voorts worden inspanningen gepleegd om het toezicht op de uitvoer van archeologische voorwerpen nog weer efficiënter te laten verlopen. Uit het onderzoek *Grenzen overschreden? Een onderzoek naar onrechtmatige handelingen ten aanzien van archeologie en archieven in Nederland* is gebleken dat het aanvragen van uitvoervergunningen voor archeologische voorwerpen niet altijd volgens de vigerende regels verloopt. De Erfgoedinspectie heeft gepleit voor het opstellen van criteria voor bepaalde (belangrijke) categorieën archeologische voorwerpen die vergunningplichtig zijn, waarmee zowel de werkdruk bij de afgifte van de vergunningen als voor de aanvragende partijen kan worden verminderd. Dit proces wordt in 2012 vervolgd.

Bijlage

Overzicht

De Erfgoedinspectie inspecteert aan de hand van een risicoanalyse de onder toezicht gestelde organisaties naar de omgang met het cultureel erfgoed. Het betreft hier onder meer beheerders van museale collecties, archiefvormende (rijks)instellingen, partijen die belast zijn met de zorg voor rijksmonumenten of rijksbeschermde gezichten, organisaties met een archeologische opgravingsvergunning en houders van een archeologische monumentenvergunning.

Daarnaast verricht de Erfgoedinspectie onderzoek naar het beleid voor behoud en beheer van cultureel erfgoed. In bijgaand schema is voor 2012 een overzicht op hoofdlijnen opgenomen.

Overzicht 2012

Erfgoedbrede activiteiten
- Monitor Erfgoedinspectie 2012
- Jaarverslag 2011

Monumentenzorg en archeologie
- Onderzoeksrapport Gemeenten en erfgoed (werktitel), bestaande uit onder andere de onderwerpen:
  - zorgvuldig verlenen van monumentenvergunningen
  - behoud van waarden in beschermde gezichten
  - toezicht door gemeenten
  - archeologie in de gemeentelijke praktijk

Informatiehuishouding centrale overheid
- Duurzame digitale toegankelijkheid:
  - rapport duurzame digitale toegankelijkheid van archiefbescheiden
  - rapport digitale informatiehuishouding binnen ketens en netwerken van overheidsorganisaties
- Rapport archiefwettelijke eisen

Beheer museale voorwerpen
- Passende bewaaromstandigheden museale collectie:
  - rapport beheer bij buitendiensten en ambassades
  - rapport registratie bij museale collectiebeheerders

Colofon

Erfgoedinspectie
Koninginnegracht 25
Postbus 16478 (IPC 3500)
2500 BL Den Haag
Tel: 070-4124012
Fax: 070-4124014
E: info@erfgoedinspectie.nl
www.erfgoedinspectie.nl

November 2011

Wet- en regelgeving

De Erfgoedinspectie houdt toezicht op de naleving van de volgende wet- en regelgeving:
- Monumentenwet 1988 / Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo),
- Archiefwet 1995,
- Wet tot behoud van cultuurbezit (1984),
- Wet verzelfstandiging rijksmuseale diensten (1993) en de daarop gebaseerde beheersovereenkomsten,
- Regeling materieelbeheer museale voorwerpen (2007),
- Sanctieregeling Irak 2004 II,
- Wet tot teruggave cultuurgoederen afkomstig uit bezet gebied (2007),
- Uitvoeringswet UNESCO-verdrag 1970 (2009),
- Richtlijn nr. 93/7/EEG van de Raad van 15 maart 1993, betreffende de teruggave van cultuurgoederen die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van de lidstaat zijn gebracht,
- Verordening (EG) nr. 116/2009 van de Raad van 18 december 2008 betreffende de uitvoer van cultuurgoederen.

Toezichtvelden

De Erfgoedinspectie houdt toezicht op:
- de instandhouding van archeologische monumenten, het doen van opgravingen en de omgang met vondsten,
- de instandhouding van rijksmonumenten en van rijksbeschermde stads- en dorpsgezichten,
- de informatiehuishouding van de centrale overheid,
- het beheer van de museale voorwerpen van het rijk,
- de in- en uitvoer van beschermde voorwerpen en cultuurgoederen.

Zij richt zich daarbij vooral op:
- houders van een archeologische monumentenvergunning,
- bedrijven, gemeenten en universiteiten met een opgravingsvergunning,
- gemeenten en hun adviesorganen in verband met hun taak op het terrein van monumentenbeleid, en eigenaren van monumenten,
- het rijk, de rechterlijke macht, de zelfstandige bestuursorganen en de organen van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie in verband met de zorg voor hun archieven,
- (verzelfstandigde) rijksmusea, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) en andere beheerders van museale voorwerpen,
- eigenaren en beheerders van en handelaren in beschermde voorwerpen en cultuurgoederen.